

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a bűnmegelőzés szempontjából

HADHÁZI Dávid¹

Értekezésemben a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (tész) büntetéssel, annak jogszabályi hátterével, nemzetközi szintén való jelenlétével foglalkozom, kitérve az Emberi Jogok Európai Bíróságának a témához kapcsolódó, hazánkat elmarasztaló ítéleteire is. Elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a téz mint büntetés célja megvalósul-e, illetve hogy mennyire tölti be szerepét a szankció a bűnmegelőzésben, azaz a speciális és a generális prevenció során.

Kulcsszavak: tényleges életfogytiglan, bűnmegelőzés, Emberi Jogok Európai Bírósága

„Javítási rendszer, fogházjavítás, javító-fogház, és börtontudomány címzetek alatt olly számos kötetek kerültek már ki sajtó alól külföldön, 's ugyan e' tárgyban értekezések nálunk is, hogy azoknak átolvasása tetemes idővesztést kíván...”² Balla Károlynak, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának a szabadságelvönő büntetésekről 1841-ben írt sorait napjainkban akár a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel (a továbbiakban: téz) kapcsolatban is megfogalmazhatnánk. Úgy gondolom, találó bevezetése lehet e büntetéssel foglalkozó tanulmánynak is Balla művének kezdő mondata, hiszen a magyar büntetőjogban a rendszerváltást követően megjelenő tézsről az azóta eltelt időben számtalan értekezés és tanulmány született, feldolgozva a téma büntetőjogi és alapjogi oldalát. Sokan és sokféleképpen érveltek már e szankció emberi jogokat sértő volta mellett vagy éppen ellen.

A téz 1993-as bevezetése, majd a jogintézmény alkalmazási körének 1998-as kiterjesztése óta a tudományos viták középpontjában áll, a jogi szakma képviselői érvek sokaságát sorakoztatták fel az elmúlt időszakban mind mellette, mind ellene. A téz legutóbb 2014-ben került újra a figyelem középpontjába mind a médiában, mind a jogászok között, az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) hazánkat elmarasztaló ítélete kapcsán. Azóta az EJEB újabb – még nem jogerős – ítéletet hozott, ismételten, a megváltoztatott szabályok miatt is elmarasztalva hazánkat. Mindezek fényében, tekintve az újabb nemzetközi vonatkozású ítéleteket is – úgy gondolom – a téma vizsgálatának aktualitása megalapozott.

1 HADHÁZI Dávid V. évfolyamos jogászhallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Dávid HADHÁZI fifth year student of law, University of Debrecen Faculty of Law
orcid.org/0000-0001-6774-6841, had.dave@gmail.com

2 Balla (1841) V.

Értekezésemben a tézst elsősorban kriminológiai szempontból kívánom tanulmányozni, bemutatva azt, hogy a büntetési rendszerünk legszigorúbb szankciója mennyire tölti be feladatát a bűnmegelőzésben. Hipotézisem a következő: a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizáró életfogytig tartó szabadságvesztés nem indokolt a magyar büntetési rendszerben, mivel sem a speciális, sem a generális prevenció szerepét nem tölti be hatékonyan.

Dolgozatomban először a tézszre vonatkozó alaptörvényi és büntető törvénykönyvi hatályos rendelkezéseket ismertetem, majd ezzel összefüggésben kívánom bemutatni a büntetés nemzetközi, elsősorban európai jelenlétét. Ezt követően tanulmányozom a büntetés céljait, a bűnmegelőzéssel való összefüggéseit, és ezeknek a tézszre vonatkozó vetületeit – megvizsgálva, hogy a büntetés mennyire hatékonyan tölti be az egyéni és az általános prevenció feladatát.

Végezetül az *Összegzés* alcím alatt foglalom össze a vizsgálat eredményeit, kitérve a jogi szabályozás esetleges módosításának lehetőségeire is.

A tényleges életfogytiglan hazánkban

Az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén egy régi jogintézményről beszélünk, mely egy rövid időszakot leszámítva végig jelen volt a magyar büntetőjogban. A feltételes szabadulás lehetőségét nem ismerő, halálíg tartó fogság azonban csak a középkorban volt megtalálható, illetve érdemes megemlíteni az 1878. évi büntető törvénykönyvet is e tekintetben. Ez az ún. Csemegi-kódex ismerte a feltételes szabadságra bocsátás fogalmát, és általánosan rendelte azt alkalmazni – meghatározott feltételek teljesülésekor – az életfogytig tartó fegyház esetén is. Ellenben a 49. §-a szerint ez alól a külföldiek és – meghatározott bűncselekmények esetén – a visszaesők kivételt képeztek. Ugyan ezen elkövetők is átkerülhettek az ún. közvetítő intézetbe, de a feltételes szabadságból őket a törvény kizárta. Ez viszont azt a kérdést vetette fel, hogy ha az ilyen elítéltek a közvetítőbe kerültek, meddig tartandók ott. Finkey Ferenc is megjegyzi: „az életfogytiglani fegyházra elítélttel szemben a törvény hallgatása folytán megoldhatatlan, hogy az ily égen kibocsátható-e a közvetítőből, avagy tényleg halálíg ott tartandó?”³

A hatályos szabályok szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés dualista szankciórendszerünkön belül a büntetések közé tartozó szabadságvesztés egyik formája. A halálbüntetés eltörlése óta „Európa csaknem valamennyi országában a legsúlyosabb büntetés”.⁴ A hazai jogban vaglyagos büntetési nemként szerepel a határozott ideig tartó szabadságvesztés mellett. Ebből következően a büntetés kivételes jellegűnek tekinthető, „bár ezt büntetőtörvényünk nem mondja ki”.⁵

A legmagasabb jogforrási szinten az Alaptörvény rendelkezik a tézszről, a IV. cikk (2) bekezdése kimondja: „Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.” A Büntető Törvénykönyvről

3 Finkey (1933) 171–172.

4 Belovics et al. (2014) 396.

5 Nagy (2005b) 177.

szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) a VII. Fejezetében rendelkezik *A büntetésekről*, melyeket a 33. § sorol fel.

A szabadságvesztés büntetés jelenleg a büntetési rendszerünk alapját képezi. A szankciórendszerben központi helyet foglal el, így „a Btk. Különös Részének legáltalánosabb büntetési nemeként jellemezhető”.⁶ A Btk. miniszteri indokolása szerint a szabadságvesztés a „legerőteljesebb visszatartó hatású büntetés”. A büntetési célok elérését szolgálja, hogy e büntetési nem többféleképp differenciálható: mértékében, végrehajtási fokozataiban, illetve korlátozásában (feltételes szabadságra bocsátás, végrehajtás felfüggesztése).⁷ A szabadságvesztés vagy határozott ideig, vagy életfogytig tart.

Az életfogytig tartó szabadságvesztésnek is két altípusáról beszélhetünk. A Btk. 42. §-a szerint a bíróság ítéletében vagy meghatározza azt az időpontot, amikor az elítélt legkorábban feltételes szabadságra bocsátható, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja. Ez utóbbinál beszélhetünk arról, hogy az elítélt ténylegesen élete végéig büntetés-végrehajtási intézetben marad, azaz a büntetése tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés.

Életfogytiglan csak azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a huszadik életévét betöltötte. Abban az esetben, ha a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztést szab ki és a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, az ítéletben annak legkorábbi időpontját – években – meg kell állapítania, amely huszonöt és negyven év közé eshet. A feltételes szabadság tartamának legalább tizenöt évnek kell lennie.

Fontos megjegyezni, hogy amikor a bíróság megállapítja a szabadlábra helyezés lehetőségének legkorábbi időpontját, akkor „nem előrejelzést készít”, hogy az elítélt mikor válik érdemessé erre, hanem „a bűncselekmény tárgyi súlyát, jellegét, elkövetési módját, a halmazatot mérlegelve” szabja meg azt az időpontot, amelyet követően *egyáltalán* vizsgálható a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége.⁸ Továbbá kiemelendő az is, hogy az elítéltnak nem a szabadulásra, hanem büntetése felülvizsgálatára van joga.⁹

A Btk. taxatívén meghatározza azokat a bűncselekményeket, amelyek esetében a tész egyáltalán szóba jöhet. A 44. § (1) bekezdése szerint ilyenek az emberiség elleni, a háborús, az élet elleni, az emberi szabadság elleni, az állam elleni, az igazságszolgáltatás elleni, a közbiztonság elleni, valamint a katonai bűncselekmények körébe tartozó meghatározott deliktumok (általában azoknak is súlyosabban minősülő esetei). A felsorolt büntetteket személy elleni vagy dolog elleni erőszakkal kell elkövetni.

A Btk. 44. § (2) bekezdése azt a két esetköröt tartalmazza, amikor a bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége, hanem ki kell zárnia a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét. Tészt tehát akkor *kell* kiszabnia, ha az elkövető erőszakos többszörös visszaeső, illetve ha bünszervezetben követi el az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmények valamelyikét. Továbbá a törvény rendelkezik arról is – mely esetben szintén nem bocsátható feltételes szabadságra –, ha az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt

6 Blaskó (2013) 429.

7 A 2012. évi C. tv. miniszteri indokolása. 226–227.

8 Nagy (2010) 278–279.

9 Tóth (é. n.)

újabb bűncselekményt követ el, amely miatt ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik.¹⁰

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának marasztaló ítéletei

A tudományos szakirodalomban vitatott a tézisz emberi jogi és alkotmányossági szempontoknak való megfelelése. Elsősorban az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) 3. cikkét hívhatjuk fel a kérdés megítélésében, mely nemzetközi szerződést Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvény hirdetett ki. Az Egyezmény a „Kínzás tilalma” címszó alatt rögzíti, hogy „senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni”.

Az EJEB a kérdés vonatkozásában a *Magyar László kontra Magyarország-ügyben*¹¹ foglalt állást 2014. május 20-án született, és ugyanez év októberében jogerőssé lett ítéletében. Az EJEB rögzíti, hogy alapvetően az életfogytig tartó szabadságvesztés nem ellenkezik az Egyezmény 3. cikkével, önmagában a szabadulás távoli, de reális lehetősége még nem minősül embertelen, megalázó büntetésnek.

Az EJEB azonban kijelenti, hogy szükséges a nemzeti jogrendszernek tartalmaznia meghatározott idő eltelte után egy felülvizsgálati lehetőséget, amely figyelembe veszi, ha az elítélt körülményeiben, életében változás következne be. Ennek hiányában az elítélt meg van fosztva a szabadulás reményétől, amely felveti az Egyezmény 3. cikkének megsértését.

A Magyarországot elmarasztaló ítéletre válaszként született meg a kötelező kegyelmi eljárás a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) módosításával. Ennek lényege egy speciális, végső soron a köztársasági elnöki kegyelemhez kötődő eljárás útján történő felülvizsgálat, 40 év elteltével.

Ezt követően egy újabb eljárás keretében az EJEB újfent megvizsgálta a magyar tézisz immár megváltozott szabályozását, és 2016. október 4-én hozott a kérdésben ítéletet. A 40 éves időintervallumot a felülvizsgálatra túl hosszúnak találta, továbbá a köztársasági elnök által gyakorolható kegyelemmel kapcsolatban is megfogalmazott hiányosságokat. Így végső soron az EJEB – még nem jogerős döntésében – újra elmarasztalta hazánkat az Egyezmény 3. Cikkének megsértése miatt.¹² Az Igazságügyi Minisztérium már jelezte, hogy az ítélet ellen a Nagykamarához fordulnak.¹³

Így, bár e második ügyben a végső döntés még hátravan, annyit mindenesetre lezögezhetünk, hogy az EJEB álláspontja szerint – figyelemmel a *Magyar László kontra Magyarország-ügyre*, illetve az ennek hatására bekövetkező jogi változásokra és az ezt vizsgáló újabb, még nem jogerős döntésre az EJEB részéről – a magyar tézisz szabályozásának embertelen volta már nemcsak kérdéses, hanem majdhogynem megállapított. A feltételes mód pedig a Nagykamara döntése után tűnhet el.

¹⁰ Btk. 45. § (7)

¹¹ ECHR application no. 73593/10, *Case of László Magyar v. Hungary*

¹² ECHR application nos. 37871/14 and 73986/14, *T.P. and A.T. v. Hungary*

¹³ Lásd A kegyelmezési eljárás korrekt

Nemzetközi kitekintés

A nemzetközi szintésre lépve az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának vizsgálatát végzem el különböző országokban. Ez alatt elsősorban Európát értem, hiszen az európai államok tekintetében látom elsődlegesen indokoltnak a szabadságelvonás elemzését, lévén hogy ezen országok tartoznak azonos regionális emberi jogi nemzetközi egyezmények hatálya alá. Első körben – talán kicsit távolabbról indulva, de – célszerűnek találom, hogy foglalkozzunk az életfogytig tartó szabadságvesztés és a nála súlyosabb szankció, a halálbüntetés kapcsolatával, minthogy többen nevezik az életfogytiglant egyfajta „elnyújtott halálbüntetésnek”.

Az országokat e tekintetben négy csoportra oszthatjuk.¹⁴ Az államok egy részében az életfogytiglan és a halálbüntetés egymás mellett létezik. Így a büntetőjog „a társadalom védelme, ill. az általános visszatartás követelményét kettősen biztosítja”.¹⁵ Ez a szabályozás található meg például az Egyesült Államok vagy Japán jogrendszerében, Európán belül pedig Fehéroroszországban. Egy másik rendszer – mely ma már ritka – a volt szocialista országokra volt legfőképp jellemző. Itt a halálbüntetést ismerték, „de az életfogytig tartó szabadságvesztést nem.” A harmadik csoportban „a halálbüntetés eltörlése és az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása jellemző”. Ilyen irányú szabályozást követnek a nyugat-európai országok, illetve az utóbbi időben a kelet-európai országok többsége is. A negyedik megoldási mód csak a határozott idejű szabadságvesztést ismeri, sem a halálbüntetést, sem az életfogytiglani büntetést nem.¹⁶ Ilyen szabályozás található például a portugál, a spanyol, a norvég, a horvát vagy a szerb büntető törvénykönyvben.¹⁷

Végül magának a *tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek* a kontinensen való jelenlétét kívánom ismertetni. E körben mindenekelőtt Anglia és Wales szabályozását kell bemutatni. Az Egyesült Királyság e két államában „az életfogytig tartó szabadságvesztés összefoglaló kategória”. Az a típusa, amelyet tényleges életfogytig járó szabadságvesztésnek („whole life tariff order”) tekinthetünk, huszonegyedik életévét betöltött elkövetővel szemben szabható ki.¹⁸

A 2003-ban elfogadott Criminal Justice Act rendelkezik a bíróság azon kötelezettségéről, mely szerint az ítéletben meg kell határoznia „a határozatlan idejű büntetésből [való] szabadulás legkorábbi idejét”. Abban az esetben pedig, ha a körülményeket mérlegelve erre nincs lehetőség, „a bíróságnak arról kell rendelkeznie, hogy a [...] [korábban történő] szabadulásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók az elítéltre”.¹⁹

Említést érdemel még Hollandia, ahol „az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása esetén a törvény nem ad a fogvatartottnak lehetőséget arra, hogy meghatáro-

14 Nagy (2005a) 8.

15 Uo. 9.

16 Uo. 10.

17 Vig (2009) 52.

18 Uo. 40.

19 Uo. 40–41.

zott idő után kérje feltételes szabadságra bocsátását”.²⁰ Megjegyzendő viszont, hogy elvileg kegyelem útján a büntetés átváltoztatható határozott tartamúra, azonban a holland igazságügy-miniszter kijelentése szerint az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítétekre ez nem vonatkozik – és a holland bíróságok is erre az álláspontra helyezkednek: az életfogytiglant végleges elzárásnak tekintik.²¹

Érdekes továbbá a ciprusi szabályozás is, itt ugyanis a legfelsőbb bíróság mondta ki, hogy „az életfogytig tartó szabadságvesztés helyes értelmezés szerint az elítélt élete végéig tart”. Az új rendelkezések kizárták a feltételes szabadságra bocsátást, egyedül a köztársasági elnök által gyakorolható kegyelem lehetőségét meghagyva.²²

Rövid nemzetközi kitekintésünk végén elmondható, hogy Európa államainak nagy részében az életfogytig tartó szabadságvesztés határozatlan idejű büntetést jelent, ahol a ténylegesen halálig tartó fogva tartás elvi lehetőség, az ítéletben kiszabott büntetés felülvizsgálata pedig meghatározott idő után megtörténik. „A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi ideje jellemzően 25 év körül alakul.” Más vizsgált országok ettől eltérően viszonylag alacsonyan szabják meg annak legkorábbi idejét: 10-15 év között.²³ A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének ítéletbeli kizárása pedig kifejezetten ritka Európában.

A büntetés célja és a bűnmegelőzés

Áttekintve a tész szabályozását és a nemzetközi szintéren való jelenlétét, figyelmünket a jogintézmény elméleti hátterére, és ezzel összefüggésben különösen a bűnmegelőzés, a prevenció szempontjaira irányíthatjuk. A büntetés adott, azt (nem egyedüli módon) a magyar jog ismeri – felmerül hát a kérdés: mi célja, milyen értelme és alapja lehet a tésznek?

A büntetés célját tekintve három alapvető célméletet különíthetünk el. Az *abszolút elméletek* a büntetés célját az igazságos megtorlásban látják, amelynek a tettel arányosnak kell lennie. A *relatív elméletek* az abszolút felfogás ellentétéként a büntetés céljának hasznosságát és megelőző szerepét emelik ki. Az *egyesítő teóriák* az előző kettőbe tartozó elméleteket egyesítik, egymást kiegészítőnek tartják az igazságosságot, a hasznosságot és a szükségességet; a büntetés lényegeként az igazságos megtorlást határozzák meg, de a büntetés célja az újabb bűncselekmény megelőzése, és ezáltal a társadalom védelme.²⁴

Napjainkban ez utóbbi „elméletek kerültek túlsúlyba, amelyek a két elméleti csoport pozitív elemeinek szintézisére törekednek”.²⁵ A Btk. 79. §-a szerint a büntetés célja a speciális és a generális prevenció, vagyis a társadalom védelme érdekében annak

20 Uo. 42.

21 Nagy (2013) 268.

22 Uo.

23 Vig (2009) 42–43. Az első kategóriába tartozik például Bulgária, Csehország, Észtország, Lettország, Franciaország, Lengyelország; míg az utóbbiba többek között Ausztria, Németország, Belgium és Dánia.

24 Belovics et al. (2014) 361–367.

25 Görgényi et al. (2012) 306.

megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el. Cesare Beccaria hasonlóképpen fogalmaz *Büntett és büntetés* című művében, amikor azt mondja a büntetés céljával kapcsolatban: „a cél tehát nem lehet más, mint megakadályozni, hogy a bűnös újabb károkat okozzon polgártársainak és másokat visszatartani attól, hogy hasonló károkat okozzanak.”²⁶

A büntetésben megjelenő egyéni megelőzés (tehát hogy az elkövető ne kövessen el újabb bűncselekményt) realizálódhat egyrészt az elkövető személyiségének formálásában, a társadalomba törvénytisztelő állampolgárként való visszavezetésében (reszocializációjában), illetve a társadalomtól való elzárásában, „ártalmatlanításában” is. A büntetés generális preventív oldala pedig azt szándékozik megvalósítani, hogy a társadalom többi tagja se kövessen el bűncselekményt. Ebben fontos részt vállal a büntetendő cselekmény büntetéssel fenyegetettsége, a büntetések súlya, valamint a büntetés elmaradhatatlansága.

A Bv. tv. a 83. §-ban tartalmazza a szabadságvesztés végrehajtásának céljait. A korábbi büntetés-végrehajtási jogszabállyal szemben a törvény a tész esetében is meghatározza a büntetés célját, e hiány pótlása mindenképpen szükséges és indokolt is volt.²⁷

A határozott ideig tartó szabadságvesztés esetében, illetve az életfogytig tartó szabadságvesztésnél is a végrehajtás célja az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítésén túl annak elősegítése, hogy az elítélt a szabadulás után a társadalomba sikeresen illeszkedjen vissza, valamint hogy a társadalom jogkövető tagjává váljon. Mindezt a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenységek mozdítják elő.

Ezzel szemben a tésznél a törvény „adekvát célfogalmat határoz meg”,²⁸ mivel e szankciónál a végrehajtás célja csupán „a társadalom védelme érdekében az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítése.” Azaz a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytiglannál a speciális prevenció egyik oldalának megvalósulásáról beszélhetünk. A büntetésnek nem célja az elkövető „megjavítása”, a társadalom védelmét csak a halálig tartó elzárással, az elkövető izolálásával kívánja megvalósítani. Látható, hogy e büntetésnél a cél egyoldalú, ellenben minden más szabadságvesztés büntetésnél több elemből épül fel a szankció célja. Így viszont nem érvényesül az egyesítő elméletekre jellemző szemlélet, amely több oldalról közelíti meg a büntetések célját – ahogy azt a büntetési célelméleteknél már áttekintettük. A tész esetében hangsúlyosan előtérbe kerül a megtorlás; a büntetéssel kapcsolatban leggyakrabban emlegetett ellenérv annak a büntetés-végrehajtás során érvényesülő embertelen mivolta.

A tész a speciális és a generális prevenció szempontjából

Ha a speciális prevenció szempontjából vizsgáljuk a tész, megállapíthatjuk, hogy a büntetés megakadályozza az elkövető általi újabb bűncselekmény elkövetését, hiszen ki van zárva annak a lehetősége, hogy a társadalomba visszakerüljön, mivel élete vé-

²⁶ Beccaria (1967) 84.

²⁷ Csernyánszky et al. (2007) 76.

²⁸ A 2013. évi CCXL. tv. miniszteri indokolása. 221.

gégig büntetés-végrehajtási intézetben marad. Az egyéni megelőzés esetében viszont a tész nem töltheti be feladatát teljeskörűen. A prevenció azt az oldalát nem valósítja meg – mint már korábban említettem –, amely az elkövető nevelését, megjavítását, a társadalomba való visszavezetését, reszocializációját, szemléletmódjának átforgalmazását szolgálná – hiszen ez nem is célja a tésznek.

Mindezzel a szankció a büntetés-végrehajtásra is egészen eltérő és új feladatokat rótt. Mivel az elítélt szabadulása „elvileg sem lehetséges”, ez szakmailag teljesen új kihívást jelent: így a rabokat nem kell felkészíteni a szabadulás utáni életre, sem egy új, önálló életkezdést nem kell megtervezniük – „a fogva tartás célja [nem más], mint maga a fogva tartás”.²⁹ Az elkövető változásra ösztönzését segítené elő a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége, mely „a büntetés-végrehajtás rendjének megtartására [is] ösztönzi az elítéltet, s ezáltal segíti a büntetés-végrehajtási szervek munkáját”.³⁰ Ezek a pozitív hatások a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetében nyilvánvalóan nem állhatnak fenn.

Mindehhez hozzátársul a fogvatartottak kiábrándultsága, reményvesztettsége és elkeseredettsége, és minél hosszabb a büntetés, ezek annál inkább erősödnek. Ez gyakran vezet öngyilkossági kísérletekhez, melyek száma „a börtönben eltöltött évek függvényében [...] folyamatosan növekszik” – mint ahogy az a Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére az Országos Kriminológiai Intézet által végzett empirikus kutatásból kiderül.³¹ A generális prevenció tekintetében a Bv. tv. szerinti büntetés-végrehajtási cél alapján a társadalom védelme kerül előtérbe. Ezenfelül pedig a büntetés célja a Btk. szerint mások visszatartása bűncselekmény elkövetésétől – vagyis a tész esetében annak az elrettentő jellege különösképpen kidomborodik.

Ha visszatekintünk a tész szabályozására, láthatjuk, hogy olyan esetekben lehet kiszabni, amelyek rendkívül súlyos deliktumok. Legtöbbjük minősített eset, de mindenképp szándékos, erőszakos cselekmények – szükséges elem a személy vagy dolog elleni erőszakos elkövetés. Az elkövetőket és tetteiket megfontoltság és tervezettség jellemzi. Ezekben az esetekben önmagában az, hogy van egy súlyosabb büntetési tétel, nincs különösebb hatással az elkövetőkre. Kiváltképpen igaz ez amiatt, mivel a Btk. e bűncselekményeknél pusztán csak vagylagos lehetőségként határozza meg a büntetni rendeltségnél a határozott idejű szabadságvesztés mellett az életfogytig tartó szabadságvesztést.

Ebből kifolyólag az elkövető előre nem is tudhatja – nyilván a törvény nem határozza meg –, hogy mely esetekben lesz a tettéért kiszabott szabadságvesztés „csak” életfogytiglan, és mikor *tényleges*, amikor is a bíróság kizárja a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét is. Hiszen mindez a bírói mérlegelésen múlik – főszabály szerint. Mindezt a bűnelkövető előre nem tudja, legfeljebb azzal számolhat, hogy a tette életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető cselekmény, de még az se biztos, hogy ilyen súlyos szankciót fog kapni.

29 Csóti (2005) 25.

30 Blaskó (2013) 434.

31 Antal et al. (2009) 79–80.

Természetesen a tész kiszabásának kötelező eseteinél – amikor erőszakos többszörös visszaeső az elkövető, vagy a meghatározott bűncselekményeket bünszervezetben követi el – ezzel számolhat a tettes is, vagyis hogy az ő esetében kötelező lesz olyan életfogytiglani kiszabni, amelynél a bíróságnak ki kell zárnia a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét is. A törvény e szabályozással azonban kiiktatja a bírói mérlegelés lehetőségét, az eljáró bírói tanácsnak nincs módja elvégezni a büntetékiszabási szempontoknak és azok érvényesülésének vizsgálatát, nem teheti meg, hogy az „enyhítő és súlyosító körülmények figyelembe vételével, az elkövetett cselekmények tényleges tárgyi súlyához igazodó [...] büntetést szabjon ki”. A törvény az említett esetekben nem teszi lehetővé a bírói egyéniesítést; a kötelező kiszabással pedig kiüresedik a bíróságok ítélkező tevékenysége.³²

Összegzés

Az előbbiekből következően a dolgozat elején tett állítás igazoltnak látszik. Megállapíthatjuk, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés sem a speciális, sem a generális prevencióban nem tölti be hatékonyan a szerepét. Véleményem szerint – a fentiekben alapulva – nincs szükség a magyar büntetési rendszerben az olyan életfogytiglanra, amely a feltételes szabadság lehetőségét az ítélet meghozatalakor kizárja. A Btk.-ban ez mindössze a 42. § azon részének hatályon kívül helyezését jelentené, amely kimondja: „*vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja*”; illetve a 44. § hatályon kívül helyezését, amely a tész lehetséges eseteit sorolja fel, és kötelező eseteit határozza meg.

Osztom Tóth Mihály álláspontját, aki szerint „*minden életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt személy feltételes szabadságra bocsátásának engedélyezését*” kellene szigorú, többlépcsős kritériumhoz kötni.³³ Ugyanis ez esetben is lenne lehetőség a feltételes szabadságra bocsátásra, de – ha indokolt – az elítélt mégis haláláig büntetés-végrehajtási intézetben maradhatna. Hiszen „a feltételes szabadságra bocsátáshoz nincs joga az elítéltnak, megadása a büntetés-végrehajtási bíró mérlegelésétől függ”.³⁴

Mindezen lépések megtételéhez elengedhetetlenül fontos lenne a társadalom megfelelő tájékoztatása, ezen lépések helyes kommunikációja. Jelenleg hazánkban erőteljesen érvényesül a büntető populizmus, vagyis hogy az uralkodó politikai elit a közvélemény nyomására hivatkozva hoz döntéseket, a korábbinál indokolatlanul szigorúbb büntetéseket bevezetve.³⁵ Mindennek jó példája az Alaptörvényről szóló nemzeti konzultáció egyik kérdése is, mely a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre vonatkozott. A tész eltörlése mindenképp igényli tehát annak megfelelő kommunikációját is a médiában.

32 Ezen indokokra hivatkozott a Fővárosi Ítéletábrá az Alkotmánybírósághoz intézett bírói kezdeményezésében, melyet a Btk. 84. § (4) bekezdésének (az életfogytiglan bűnhalmazathoz kapcsolódása) a hatályon kívül helyezése érdekében tett. Lásd 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, [4]–[6] bek., *Az Alkotmánybíróság határozatai 2014.* 644.

33 Tóth (é. n.)

34 Kerecsi (2006) 679.

35 Gönczöl (2014) 141–147.

A leírtakat összefoglalva értekezésemet Tóth Mihály szavaival zárom. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatban ő is megjegyzi: „az izolálás, a társadalomból történő végleges kiiktatás, kiközösítés, a létezés fizikai vegetálásra történő korlátozása [...] embertelen, indokolhatatlan, s ezért indokolatlan büntetés.”³⁶

IRODALOMJEGYZÉK

- A 2012. évi C. tv. miniszteri indokolása. Forrás: www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf (2016. 04. 28.)
- A 2013. évi CCXL. tv. miniszteri indokolása. Forrás: www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf (2016.05.10.)
- A *kegyelmezési eljárás korrekt*. Forrás: www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-ministerium/hirek/a-kegyelmezési-eljaras-korrekt (2016. 11. 21.)
- Antal Szilvia – Nagy László Tibor – Solt Ágnes (2009): *Az életfogytig tartó szabadságvesztés empirikus vizsgálata*. In Virágh György (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok* 46. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet.
- Az *Alkotmánybíróság Határozatai 2014*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Forrás: <http://www.alkotmanybirosag.hu/letoltesek/2014.pdf> (2016. 11. 23.)
- Balla Károly (1841): *Vélemény a' büntetést mód javítása iránt*. Pest, Trattner–Károlyi.
- Beccaria, Cesare (1967): *Büntett és büntetés*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Belovics Ervin – Nagy Ferenc – Tóth Mihály (2014): *Büntetőjog I. Általános Rész*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó.
- Blaskó Béla (2013): *Magyar Büntetőjog. Általános Rész*. Budapest–Debrecen, Rejtjel Kiadó.
- Csernyánszky Lajos – Horváth Tibor – Heylmann Katalin – Kabódi Csaba – Lőrincz József – Nagy Ferenc – Pallo József (2007): *Büntetés-végrehajtási jog*. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Csóti András (2005): *A magyar börtönügy új kihívása: a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés*. In: *Börtönügyi Szemle*, 24. évf. 2. sz. 25–28.
- Finkey Ferenc (1933): *Büntetéstudományi problémák*. Budapest, Sylvester Irodalmi és Nyomdai Rt.
- Gönczöl Katalin (2014): *A „büntető populizmus”*. Populizmus a kriminálpolitikában. In Kiss Valéria (szerk.): *Kriminológiai Közlemények* 74. *Válogatás a 2013-ban és 2014-ben tartott tudományos rendezvények előadásaiból*. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság.
- Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévy Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika (2012): *Magyar Büntetőjog. Általános Rész*. Budapest, CompLex Kiadó.
- Kerecsi Klára (2006): *A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás*. In Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.): *Kriminológia-Szakkriminológia*. Budapest, CompLex Kiadó.
- Nagy Ferenc (2005a): *A hosszú tartamú szabadságvesztés büntetőjogi kérdéseiről. Rövid hazai áttekintés és nemzetközi kitekintés alapján*. In: *Börtönügyi Szemle*, 24. évf. 2. sz. 7–18.
- Nagy Ferenc (2005b): *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó.
- Nagy Ferenc (2010): *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó.
- Nagy Ferenc (2013): *Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről*. In: *Magyar Jog*, 60. évf. 5. sz. 265–271.
- Tóth Mihály (é. n.): *Kiszámítható döntések a kiszámíthatatlan jövőről*. Forrás: www.ujbtk.hu/konyvek/az-uj-btk-magyarazata/szerzok/toth-mihaly/toth-mihaly-kiszamithato-dontesek-a-kiszamithatatlan-jovorol/ (2016. 05. 12.)
- Tóth Mihály (1999): *Az új büntető-novella néhány vitatott kérdése, s a módosítások gyökerei*. In Sántha Ferenc (szerk.): *Bűnözés és bűnmegelőzés a válságrégiókban. A III. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga*. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság.

³⁶ Tóth (1999) 209.

Vig Dávid (2009): Izoláció a társadalomvédelem büvöletében: határozatlan ideig tartó szabadságmegvonás Európában. In Virágh György (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok* 46. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet.

Felhasznált jogesetek

ECHR application no. 73593/10, *Case of László Magyar v. Hungary*. Forrás: www.hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144109# (2016. 11. 23.)

ECHR application nos. 37871/14 and 73986/14, *T.P. and A.T. v. Hungary*. Forrás: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-166491> (2016. 11. 21.)

ABSTRACT

Life Sentence without the Possibility of Parole from the Aspect of Prevention

HADHÁZI Dávid

In my essay I deal with life sentence without the possibility of parole, its statutory background and its presence in the international setting. I also study the judgements of the European Court of Human Rights which are relevant to Hungary and to our topic. Primarily, I intend to answer the question whether this sanction fulfils its purpose in the fields of special and general prevention.

Keywords: *life sentence, prevention, European Court of Human Rights*